

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت
بسمه تعالی

شماره : 60/267348

تاریخ : 1400/11/09

پیوست : ندارد

جناب آقای دکتر مفتاح

قائم مقام محترم وزیر در امور بازرگانی

موضوع : برنامه پیشنهادی تأمین ماشین آلات مورد نیاز بخش معدن

با سلام و احترام؛

پیرو جلسه مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۶ خدمت جنابعالی، معاونین محترم وزارتخانه و فعالان حوزه ماشین آلات معدنی، مقرر شد علاوه بر مباحث طرح شده در جلسه، پیشنهادات اعضا با محوریت اصلاح سازوکارهای سیاستی موجود، به این معاونت ارسال شود. بر همین اساس، با توجه به جمع‌بندی صورت گرفته از مباحث جلسه، مکاتبات برخی از حضار با این معاونت و مطالعات کارشناسی صورت گرفته، محورهای چالش بخش معدن در حوزه ماشین آلات و راهکارهای پیشنهادی به شرح زیر جهت بررسی و نقد تقدیم می‌گردد.

۱) عمر متوسط ماشین آلات معدنی پرمصرف کشور ۱۸ سال است و بیش از ۵ هزار ماشین با عمر بالای ۳۰ و بیش از ۱۰ هزار ماشین با عمر بالای ۲۰ سال وجود دارد که لازم است در اسرع وقت نوسازی آن‌ها در دستور کار قرار گیرد.

۲) وضع محدودیت و ممنوعیت واردات ماشین آلات معدنی طی سال‌های گذشته (که بر خلاف قوانین موجود تنظیم شده است)، موجب افزایش بین ۵۰-۱۰۰ درصدی قیمت ماشین آلات (در مقایسه با قیمت‌های جهانی و معادل ارزی قیمت همین محصولات در سال‌های گذشته و حتی با حذف اثر تغییرات نرخ ارز) و حتی افزایش چند برابری هزینه‌ی اجاره‌ی آن‌ها به عنوان مهم‌ترین ابزار تولید در بخش معدن شده است و فعالیت در بسیاری از معادن کوچک مقیاس را بدلیل فقدان توجیه اقتصادی متوقف نموده است.

۳) اقدامات وزارتخانه در یک سال اخیر مبنی بر الزام به خرید ماشین آلات بدون سابقه‌ی ساخت در کشور صرفاً از شرکت هپکو، فرآیند نوسازی و توسعه‌ی معادن با مقیاس متوسط و بزرگ را دچار اختلال کرده است که در صورت تداوم، قطعاً دستیابی به افاق‌های پیش‌بینی شده در تولید مواد معدنی، با چالش مواجه می‌شود.

۴) سیاست‌های وزارتخانه مبنی بر ممنوعیت واردات بخش قابل توجهی از ماشین آلات راهسازی و معدنی طی سال‌های گذشته، نه تنها به نوسازی معادن کوچک مقیاس کمکی نکرده است، بلکه بدلیل قیمت نسبی بالاتر هنوز هم نتوانسته است بخش مناسبی از ظرفیت شرکتهای ماشین آلات ساز را تکمیل کند.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت
بسمه تعالی

شماره : 60/267348

تاریخ : 1400/11/09

پیوست : ندارد

۵) انتشار خبر عدم تحویل ماشین آلات قرارداد منعقد شده بین وزارت راه و شرکت هیکو، در سال ۹۸ این نگرانی جدی را بین دست‌اندرکاران بخش معدن ایجاد نموده که منابع مالی حاصل از قراردادهای الزام به خرید داخلی ماشین آلات معدنی، صرف تعهدات قبلی این شرکت شود.

با عنایت به موارد فوق، در صورت تداوم این روند، بحران کمبود ماشین آلات معادن شدت خواهد یافت. این در حالی است که برآورد آمار تولید سال جاری بیانگر تاثیر گسترده مشکلات ماشین آلات بر آمار تولیدات معدنی کشور بوده است. لذا لازم است تا ضمن بازنگری در برخی از محدودیت‌های وضع شده، تغییراتی در سازوکار تأمین ماشین آلات معدنی صورت گیرد. بدین منظور این معاونت، برنامه‌های زیر را برای تأمین ماشین آلات معدنی در نظر دارد:

۱- اصلاح سازوکارهای موجود:

- در موارد ذیل مواد ۱۰۹ و ۱۱۰ آیین نامه اجرایی قانون معادن بر اساس نوع عملیات معدنی، میزان عملیات استخراجی و طرح بهره‌برداری (برای معدنی که در دوره تجهیز قراردادند) تعداد ماشین آلات مورد نیاز هر گروه معدنی برای یک بازه ۵ ساله تعیین می‌شود، که در ازای خرید متوسط ۲۰ درصد از ارزش واردات درخواستی از داخل، امکان واردات مابقی نیاز وجود خواهد داشت. سقف سال ساخت قابل قبول، برای ماشین آلات با سابقه‌ی ساخت ۵ و برای ماشین آلات بدون سابقه‌ی ساخت ۸ سال می‌باشد

در صورت ثبت قرارداد استخراج با شرط تأمین ماشین آلات توسط پیمانکار معادل حجم قرارداد این ظرفیت به پیمانکار منتقل می‌گردد.

- در خصوص آن دسته از ماشین‌آلاتی که (۱) نمایندگی خدمات پس از فروش آنها در کشور وجود دارد (۲) فاقد سابقه‌ی ساخت در کشور (با عمر کمتر از هفت سال) یا ماشین آلات نو محدودیت سقف و سابقه برای واردات بازرگانی برداشته می‌شود.

۲- تشکیل کنسرسیوم تأمین ماشین آلات معدنی

- این کنسرسیومها با مشارکت فعالان بخش معدن اعم از سازندگان ماشین آلات معدنی، بهره‌برداران، پیمانکاران و نمایندگان رسمی نشان‌های تجاری بین‌المللی ماشین آلات معدنی تشکیل می‌شود.
- به میزان ۴ برابر ارزش قرارداد خرید داخلی، امکان واردات ماشین آلات برای این کنسرسیومها وجود خواهد داشت. سقف سال ساخت قابل قبول، برای ماشین آلات با سابقه‌ی ساخت ۵ و برای ماشین آلات بدون سابقه‌ی ساخت ۸ سال می‌باشد.
- در صورت استفاده از سهمیه واحدهای بهره‌بردار و یا پیمانکار عضو کمیسیون استفاده از حمایت‌های ماده ۱۰۹ و ۱۱۰ آیین نامه اجرایی قانون معادن برای این کنسرسیومها وجود خواهد داشت.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت
بسمه تعالی

شماره : 60/267348

تاریخ : 1400/11/09

پیوست : ندارد

۳- تامین مالی خرید ماشین آلات: تسهیلات صندوق بیمه فعالیتهای معدنی به منظور حمایت از سازندگان داخلی، با تسهیل در فرآیندها، صرفاً به خرید داخلی و یا قراردادهای نوسازی ماشین آلات تخصیص می‌یابد.

۴- بازسازی و تعمیرات اساسی ماشین آلات موجود در معادن در جهت استفاده حداکثری از توان سازندگان داخلی، توسعه توان ارائه خدمات تعمیر و نگهداری، و حداکثر صرفه‌جویی در استفاده از منابع ارزی کشور، قراردادهای بازسازی و نوسازی ماشین آلات خارج از رده با توجه به ضریبی از ارزش قراردادهای در سهمیه الزام به ساخت داخل و در برنامه تامین مالی تامین ماشین آلات مورد تایید خواهد بود.

۵- شناسنامه‌دار کردن ماشین آلات معدنی با هدف شناسایی و به روزرسانی اطلاعات ماشین آلات معدنی و بالا بردن ضریب موفقیت در طرحهای حمایتی معادن، شرکتهای بهره‌بردار و پیمانکار ملزم به اخذ شناسنامه و یا پلاک راهور برای تمامی ماشین آلات فعال و غیرفعال خواهند بود.

۷- نمونه‌سازی ماشین آلات بدون سابقه‌ی ساخت برنامه ای است که در آن با تعریف پروژه های حمایت از ساخت بار اول ماشین آلات از طریق منابع تبصره ۵ ماده ۱۴ قانون معادن و منابع صندوق بیمه سرمایه گذاری فعالیتهای معدنی حمایت خواهد شد.

گزارش تفصیلی از چالش‌ها به پیوست این نامه ارسال می‌شود، و جزئیات طرحهای مطرح شده متعاقباً ارسال خواهد شد.

مورد امتنان است موضوع در دستور برگزاری جلسه آتی قرار گیرد.

رضا محتمی پور
معاون معادن و فراوری مواد

پیوست: ماشین‌آلات معدنی، چالش‌های موجود و ارائه‌ی راهکارها

ماشین‌آلات به عنوان مهم‌ترین ابزار تولید در بخش معدن به شمار می‌رود و بخش عمده‌ای از عملیات و هزینه‌ی معدن‌کاری مربوط به ماشین‌آلات معدنی می‌باشد. در حال حاضر، با توجه به افزایش نرخ ارز در کشور و وضع محدودیت‌ها در مسیر تأمین ماشین‌آلات به موجب قوانین و دستورالعمل‌های وضع شده در وزارتخانه، عرضه‌ی ماشین‌آلات معدنی به شدت کاهش یافته است که به موجب تقاضای بالا، هزینه‌ی بکارگیری ماشین‌آلات معدنی به شدت افزایش یافته است. از سویی دیگر، با توجه به افزایش نرخ ارز طی سال‌های گذشته و نبود سیاست‌های تشویقی برای نوسازی ماشین‌آلات فرسوده، وضعیت ناوگان معدنی کشور از حیث عمر کاری، نامطلوب است. برآیند دو مسأله‌ی فوق، یعنی فرسودگی ناوگان معدنی کشور و همزمانی آن با وضع محدودیت در تأمین ماشین‌آلات معدنی، معادن کشور را با بحران تولید و صنایع معدنی را به تبع آن با بحران تأمین مواد اولیه مواجه خواهد ساخت.

در این گزارش به تفصیل به بیان مشکلات موجود در تأمین ماشین‌آلات معدنی و شرایط فعلی ناوگان معدنی کشور پرداخته خواهد شد و سپس، پیشنهادات اصلاحی برای برون‌رفت از شرایط فعلی ارائه می‌شود.

چالش‌های موجود در حوزه‌ی ماشین‌آلات معدنی کشور عبارتند از:

- (۱) فرسودگی ناوگان ماشین‌آلات معدنی
- (۲) افزایش هزینه‌های تولید به واسطه‌ی گرانی قابل توجه ماشین‌آلات
- (۳) وضع محدودیت‌ها بر خلاف آیین‌نامه‌ها و قوانین
- (۴) منطق نامشخص در تعیین توان ساخت داخل

۱- فرسودگی ناوگان ماشین‌آلات معدنی

بر اساس آمارهای مندرج در سامانه‌ی کاداستر که مبتنی بر خوداظهاری معادن است، متوسط عمر ماشین‌آلات پرکاربرد در معادن روباز (شامل لودر، بلدوزر، بیل مکانیکی، شاول، دامپتراک و گریدر) بر اساس جدول زیر، به صورت متوسط حدود ۱۸ سال است (با توجه به اینکه داده‌های موجود در سامانه‌ی کاداستر، مبتنی بر خوداظهاری است، از احتساب عمر ماشین‌آلاتی که سال ساخت آن‌ها به وضوح اشتباه درج شده است، صرف نظر شد).

عنوان دستگاه	بیل مکانیکی	دامپتراک	بلدوزر	شاول	لودر	گریدر	کل
تعداد (کل)	۱۳۹۵۹	۳۶۳۶	۵۲۲۳	۹۷	۱۳۷۸۷	۷۰۲	۳۷۴۰۴
تعداد (با عمر قابل شناسایی)	۱۲۱۵۷	۳۰۴۱	۳۹۸۴	۹۳	۱۱۹۱۵	۵۵۱	۳۱۷۴۱
عمر متوسط	۱۴	۱۳	۲۷	۱۴	۲۰	۲۴	۱۸

بر اساس جدول فوق، بلدوزر، گریدر و لودر با عمر متوسط ۲۷، ۲۴ و ۲۰ سال ساخت، وضعیت نابسامان تری را در مقایسه با بیل مکانیکی، دامپتراک و شاول دارند.

متأسفانه همانطور که در جدول زیر مشخص است، تعداد ماشین‌آلات با سال ساخت کمتر از ۱۰ سال، سهم ناچیزی در سبد ماشین‌آلات معدنی دارند و بخش قابل توجهی از ناوگان ماشین‌آلات معدنی مربوط به ماشین‌های با بیش از ۲۰ سال ساخت می‌باشد.

در صورتی که تصمیم به نوسازی ماشین‌آلات گرفته شود، صرفاً با اولویت‌دهی به ماشین‌آلات با عمر بالای ۳۰ سال، حدود ۵۳۰۰ دستگاه باید تأمین و جایگزین این ماشین‌آلات شوند. در صورتی که ماشین‌آلات با عمر بیش از ۲۰ سال نیز به این لیست اضافه شود، بالغ بر ۱۰ هزار دستگاه، صرفاً برای حفظ وضع موجود مورد نیاز است. این نیاز فعلی و قطعی بخش معدنی کشور مبتنی بر آمار موجود است.

بحث فرسودگی ناوگان متأسفانه در اتخاذ تصمیم‌های چند سال گذشته وزارتخانه برای تأمین ماشین‌آلات معدنی، مغفول واقع شده است. یکی از مسائلی که طی سال‌های گذشته همواره مانعی بر سر راه نوسازی ماشین‌آلات معدنی بوده است، تأمین مالی خصوصاً در معادن کوچک مقیاس است. وضعیت ارزی کشور طی سال‌های گذشته در کنار ممنوعیت واردات برای بازه‌ی قابل توجهی از ماشین‌آلات معدنی به بهانه‌ی تولید داخل آن‌ها، فعالان این بخش را به سمت بکارگیری ماشین‌آلات مستعمل خارجی با سال ساخت بسیار بالا سوق داده است. از زاویه‌ی دید معادن، جایگزینی یک ماشین با عمر ۱۰-۱۵ سال با ماشین با عمر بالغ بر ۳۰ سال و با یک سوم تا یک پنجم یک ماشین نو منطقی به نظر می‌رسد. با این وجود اتخاذ سیاست‌های اخیر در مجموعه‌ی وزارتخانه به عنوان متولی این بخش برای بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت بخش معدنی کشور، همین نوسازی حداقلی را با صرف هزینه‌ی گزاف ممکن ساخته است که عملاً سودآوری معادن را دچار چالش اساسی کرده است. بنابراین، اولویت اساسی دولت در بخش معدن باید نوسازی ماشین‌آلات و تسهیل در تأمین آن‌ها، به عنوان یک مجموعه‌ی ارزش‌آور برای کشور باشد.

ردیف	عنوان	سال ساخت ماشین‌آلات						
		کمتر از ۵ سال	بین ۵ تا ۱۰ سال	بین ۱۰ تا ۱۵ سال	بین ۱۵ تا ۲۰ سال	بین ۲۰ تا ۳۰ سال	بالای ۳۰ سال	
۱	بیل مکانیکی	تعداد	۱۵۰۴	۳۳۱۶	۳۷۳۹	۱۴۴۷	۱۴۲۳	۷۲۸
		درصد	۱۲,۴٪	۲۷,۳٪	۳۰,۸٪	۱۱,۹٪	۱۱,۷٪	۶,۰٪
۲	دامپتراک	تعداد	۵۴۲	۸۷۲	۸۱۸	۲۹۵	۳۰۳	۲۱۱
		درصد	۱۷,۸٪	۲۸,۷٪	۲۶,۹٪	۹,۷٪	۱۰,۰٪	۶,۹٪

سال ساخت ماشین‌آلات	کمتر از ۵ سال	بین ۵ تا ۱۰ سال	بین ۱۰ تا ۱۵ سال	بین ۱۵ تا ۲۰ سال	بین ۲۰ تا ۳۰ سال	بالای ۳۰ سال
۳	بلدوزر	۵۶	۲۲۲	۵۵۷	۴۹۶	۱۰۲۲
		۱,۴٪	۵,۶٪	۱۴,۰٪	۱۲,۴٪	۲۵,۷٪
۴	شاول	۱۸	۵	۳۹	۱۵	۱۲
		۱۹,۴٪	۵,۴٪	۴۱,۹٪	۱۶,۱٪	۱۲,۹٪
۵	لودر	۹۵۵	۱۴۸۸	۲۸۳۴	۱۸۶۷	۲۱۳۸
		۸,۰٪	۱۲,۵٪	۲۳,۸٪	۱۵,۷٪	۱۷,۹٪
۶	گریدر	۲۷	۵۵	۱۲۲	۷۲	۹۸
		۴,۹٪	۱۰,۰٪	۲۲,۱٪	۱۳,۱٪	۱۷,۸٪

۲- وضع محدودیت‌ها بر خلاف آیین‌نامه‌ها و قوانین

قانون خودرو (قانون چگونگی محاسبه و وصول حقوق گمرکی، سود بازرگانی و مالیات انواع خودرو و ماشین‌آلات راهسازی وارداتی و ساخت داخل و قطعات آنها) مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۰۲ مجلس شورای اسلامی و آیین‌نامه ضوابط فنی واردات خودرو مصوب ۱۳۸۲/۰۲/۰۱ هیئت وزیران، به عنوان قوانین و آیین‌نامه‌هایی که چارچوب تأمین ماشین‌آلات (اعم از واردات و قوانین مربوطه) را تعیین کردند، صرفاً ساماندهی واردات خودرو و ماشین‌آلات راهسازی و معدنی را هدف‌گذاری کردند. بنابراین ریشه‌ی ممنوعیت‌ها و محدودیت‌هایی که طی سال‌های گذشته، تأمین ماشین‌آلات را تحت‌الشعاع قرار داده است، به قوانین فوق باز نمی‌گردد.

بر اساس ماده ۱ از آیین‌نامه ضوابط فنی واردات خودرو، «واردات انواع خودرو و ماشین‌آلات راهسازی (به استثنای مواردی که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد) منوط به وجود نمایندگی رسمی خدمات پس از فروش در ایران می‌باشد. تعیین ضوابط مربوط به تأیید نمایندگی‌ها و نظارت بر فعالیت آنها بر عهده وزارت بازرگانی خواهد بود. تنظیم و نظارت بر این ضوابط باید با هماهنگی و همکاری وزارت صنایع و معادن صورت پذیرد. تا تنظیم و اعلام ضوابط جدید، ضوابط موجود و مورد عمل وزارت صنایع و معادن اجرا خواهد شد.»

همچنین در ماده ۹ از آیین‌نامه فوق عنوان شد: «ورود ماشین‌آلات راهسازی و معدنی نو و یا کار کرده که از سال ساخت آنها کمتر از پنج سال سپری شده باشد مجاز است. در مواردی که به تشخیص وزارت صنایع و معادن مشابه آنها در داخل کشور ساخته می‌شود، به ازای هر سال که از سال ساخت گذشته باشد دو واحد به میزان سود بازرگانی آنها اضافه می‌شود.»

بنابراین قوانین فوق، ممنوعیتی را در واردات پیش‌بینی نکردند. لازم به ذکر است که مصوبات سالانه هیئت دولت (که آخرین آن مربوط به سال ۱۳۹۹ می‌باشد)، صرفاً معطوف به آزادسازی واردات ماشین‌آلات بدون

سابقه‌ی ساخت بدون الزام به داشتن نمایندگی است و در واقع، امتیازی در راستای تسهیل واردات است و نه محدودیت یا ممنوعیت آن. بنابراین، وضع محدودیت در تأمین ماشین‌آلات معدنی و یا ایجاد یک بوروکراسی پیچیده در الزام به خرید داخل، متأسفانه فقط بخش معدن را متضرر می‌کند که به تبع آن، صنایع معدنی و درآمدهای کشور نیز دچار چالش خواهند شد. لذا نگاه بخشی به این حوزه، صحیح به نظر نمی‌رسد.

در کنار موارد فوق، دستورالعمل بررسی درخواست‌های ثبت سفارش توسط سازمان‌های استانی نیز محدودیت‌هایی را برای واردات ماشین‌آلات معدنی توسط نمایندگان رسمی ایجاد نموده است. تعیین سقف واردات بر اساس میانگین واردات دو سال اخیر با علم به وجود محدودیت‌هایی که طی سال‌های گذشته در تأمین ماشین‌آلات معدنی و راهسازی وجود داشته است، علی‌رغم تقاضایی که در حال حاضر در بازار وجود دارد، نمایندگان رسمی را با مشکل در تأمین ماشین‌آلات معدنی و قطعات آن‌ها مواجه ساخته است.

۳- افزایش هزینه‌های تولید به واسطه‌ی گرانی قابل توجه ماشین‌آلات

اتخاذ سیاست‌های سال‌های اخیر در زمینه ممنوعیت واردات ماشین‌آلات معدنی با این استدلال که در کشور سابقه‌ی ساخت دارند، به افزایش گزاف قیمت ماشین‌آلات مستعمل در بازار و شکل‌گیری بازار مناسبی برای دلان منجر شده است. قیمت ماشین‌آلات مستعمل خارجی با مدل و سال ساخت مشابه در ایران به نسبت کشورهای دیگر بعضاً به بیش از ۲ برابر نیز می‌رسد. همچنین معادل دلاری قیمت ماشین‌آلات موجود در بازار، نسبت به چند سال گذشته که محدودیت‌ها تا حدی کمتر بود، قابل توجه است.

بر اساس اطلاعاتی که از قیمت فروش سایت‌های خارجی و بازرگانان داخلی به دست آمد، در موارد مشابه، قیمت ماشین‌آلات مستعمل خارجی در بازار ایران، به مراتب گران‌تر از بازار خارج از ایران به فروش می‌رسد. موارد ذیل، مقایسه‌ای از این موارد را نشان می‌دهد (دلار با فرض سختگیرانه ۳۰ هزار تومان لحاظ شد):

بیل ۲۰ تن: با مشخصات فنی تقریباً مشابه، بیل مکانیکی حدود ۲۰ تن مدل ۲۰۰۳ در ایران با قیمت ۲,۴-۲,۶ میلیارد تومان و با حدود ۵۰ درصد قیمت بیشتر نسبت به مدل ۲۰۱۰ آن در خارج از کشور (۱,۶ میلیارد تومان) به فروش می‌رسد.

همچنین قیمت همین محصول (معادل دلاری) در حدود ۶ سال پیش با عمر کاری کمتر، در حدود ۵۰ درصد قیمت فعلی بازار داخل به فروش می‌رسید (۴۲,۵ در مقایسه با ۸۰ هزار دلار) که این موضوع نشانگر آن است که وضع محدودیت‌ها طی سال‌های گذشته منجر به افزایش قیمت حدود دو برابری (دلاری) محصول در داخل کشور نیز شده است.

بیل ۴۵۰: قیمت بیل ۴۵۰ در ایران با مشخصات تقریباً مشابه با حدود ۷۷ درصد قیمت بیشتر در مقایسه با چین به فروش می‌رسد (۶,۸ در مقایسه با ۳,۸ میلیارد تومان).

بیل ۸۰۰: قیمت بیل ۸۰۰ با شرایط تقریباً مشابه (کارکرد خارجی ۸,۵۰۰ و داخلی ۱۲,۰۰۰ هزار ساعت) در داخل با حدود ۴۰ درصد افزایش قیمت به فروش می‌رسد (۱۴,۵ در مقایسه با ۱۰,۴ میلیارد تومان). همچنین قیمت بیل با مدل ۲۰۱۲ خارجی در مقایسه با مدل ۲۰۱۴ در ایران با کارکرد تقریباً یکسان، نصف میزان داخلی است (۱۴,۵ در مقایسه با ۷,۲ میلیارد تومان).

لودر ۴۷۰: در خصوص لودر با شرایط یکسان و با مدل ۴۷۰ کوماتسو، قیمت واسطه‌گر ایرانی در دبی دو برابر قیمت فروش این محصول با یک سال عمر کمتر در تحویل ایتالیا / انگلیس است (۱,۵ میلیارد تومان در مقایسه با ۷۰۰ میلیون تومان).

این در حالی است که بازرگانی که با در اختیار داشتن نمایندگی، توانایی ارائه‌ی خدمات پس از فروش را دارند، عملاً از چرخه‌ی واردات در بسیاری از انواع ماشین‌آلات حذف شدند و این مورد راه را برای واردات توسط بازرگانان غیرمتخصص با عدم ارائه‌ی خدمات پس از فروش باز کرده است. متأسفانه در صورت تداوم اجرای شیوه‌ی فعلی تأمین ماشین‌آلات، اختلاف قیمت گزافی که بین ماشین‌آلات مستعمل موجود در بازار با انواع مشابه آن‌ها در بازارهای خارجی وجود دارد، به ماشین‌آلات مورد نیاز معادن متوسط و بزرگ نیز با شدت بیشتری تسری پیدا خواهد کرد و عملاً صرفه‌ی اقتصادی تولید در بخش معدن، کاهش قابل توجهی خواهد داشت که می‌تواند به تعطیلی معادن کوچک و افزایش قابل توجه هزینه‌ی تولید در معادن متوسط و بزرگ مقیاس منجر شود.

۴- منطق نامشخص در تعیین توان ساخت داخل

طی سال‌های گذشته ممنوعیت واردات برای ماشین‌آلاتی که سابقه‌ی ساخت آن‌ها در کشور وجود دارد اعمال شده است. علی‌رغم افزایش هزینه‌ای که به واسطه‌ی این ممنوعیت برای معادن ایجاد شده است که بیشتر به آن پرداخته شد، نحوه‌ی تشخیص ساخت داخل برای محصولات نیز مسأله‌ای است که در خصوص آن ابهاماتی وجود دارد.

قاعدتاً مبنای تشخیص توان ساخت داخل، باید سابقه‌ی ساخت و فروش آن محصول در کشور باشد. با این وجود در سال ۱۴۰۰، گستره‌ی توان ساخت ماشین‌آلات معدنی و راهسازی در کشور بر اساس نامه‌های معاونت صنایع (سابق) و دفتر تخصصی این حوزه، علی‌رغم عدم بروز اتفاق واقعی در توسعه‌ی سبد محصول سازندگان ماشین‌آلات معدنی و صرفاً با استناد به ادعای شرکت هپکو، به شرح زیر افزایش قابل ملاحظه‌ای یافته است:

- افزایش وزن بارگیری دامپتراک ساخت داخل از ۳۵ تن به ۱۰۰ تن
- افزایش توان لودر از ۳۱۰ به ۳۵۰ اسب بخار
- افزایش توان بیل مکانیکی از ۲۲۰ به ۳۰۰ اسب بخار
- افزایش توان بلدوزر از ۳۱۰ به ۳۶۰ اسب بخار

لذا بر اساس دسته‌بندی فوق، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌هایی در تأمین ماشین‌آلات معدنی وضع شده است. برای آن دسته از ماشین‌آلاتی که سابقه‌ی ساخت آن‌ها در کشور وجود دارد، ممنوعیت واردات کما فی‌السابق برقرار است. برای دسته‌ی دیگر از ماشین‌آلات که هیچ‌کدام مدعی توان ساخت آن شده است، واردات برای بهره‌برداران و پیمانکاران معدنی، مشروط به خرید داخل شده است. ریشه‌ی این محدودیت، به تصمیم معاونین وزارتخانه در الزام به خرید از هیکو باز می‌گردد که مشکلات عدیده‌ای را برای معادن با مقیاس متوسط و بزرگ ایجاد کرده است. از سویی دیگر برای دسته‌ای که سابقه‌ی ساخت آن در کشور وجود ندارد، بازرگانان رسمی با محدودیت‌هایی در سقف ثبت سفارش مواجه شدند. اتخاذ این تصمیم‌ها موجب شد علاوه بر معادن کوچک، معادن متوسط و بزرگ نیز دچار چالش در تأمین ماشین‌آلات خود شوند.

در این بین دو موضوع حائز اهمیت است. یک اینکه ماشین‌آلات معدنی ابزار تولید به شمار می‌روند. بنابراین صرف ساخت یک محصول با توان مشخص در کشور به معنی کفایت نیاز به تأمین از خارج نمی‌باشد و موضوع کارایی و کیفیت آن قابل توجه است. کارایی و کیفیت یک محصول نیز با کارشناسی و بازدید مشخص نمی‌شود و اقبال خریداران به آن محصول، نشانگر کیفیت مناسب آن می‌باشد. لذا وضع ممنوعیت، در کنار گلایه‌ای که بهره‌برداران و پیمانکاران از کیفیت بعضی از ماشین‌آلات داخلی دارند، صرفاً تولید را در کشور دچار چالش نموده است. بنابراین پر واضح است که الزام به خرید داخل برای ماشینی که تاکنون در کشور ساخته نشده است نیز هیچ توجیهی ندارد. دو اینکه بر اساس موارد زیر، عمده‌ی نیاز اعلامی توسط معادن، مربوط به ماشین‌آلات کوچک و تا حدی متوسط است. بنابراین اصرار به وضع الزام به خرید داخل برای ماشین‌آلات مورد نیاز معادن بزرگ مقیاس که از قضا سابقه‌ی ساخت نیز در کشور ندارند، منطقی به نظر نمی‌رسد.

- لودر: عمده نیازمندی اعلامی (۳۱۲۰ دستگاه معادل ۸۴ درصد تعداد دستگاه‌های اعلامی مورد نیاز) تا ۲۹۰ اسب بخار است که سوابق ساخت اعلامی سازندگان کشور حدود ۳۱۰ اسب بخار می‌باشد.
- دامپتراک: عمده نیازمندی اعلامی (۳۱۳۹ دستگاه معادل ۸۷ درصد تعداد دستگاه‌های اعلامی مورد نیاز) بین دامپتراک‌های ۳۵ و ۶۰ تن است که نمونه‌سازی ۶۰ تن در دلتا راه ماشین در حال انجام است.
- بیل مکانیکی: عمده نیازمندی اعلامی (۱۵۶۰ دستگاه معادل ۶۸ درصد تعداد دستگاه‌های اعلامی مورد نیاز) بین ۱۵۰ تا ۲۵۰ اسب بخار است که تقریباً معادل سوابق ساخت اعلامی سازندگان کشور می‌باشد.

- بلدوزر: عمده نیازمندی اعلامی (۲۱۲۶ دستگاه معادل ۹۷ درصد تقاضای موجود) تا ۴۱,۲ تن است که صرفاً هپکو مدعی ساخت با مشخصات کمی پایینتر از این تقاضا است.

همانطور که در نیازمندی اعلامی مشخص است، از حیث تعداد، عمده‌ی نیاز به ماشین‌آلات مربوط به معادن با مقیاس کوچک و متوسط می‌شود که ساخت معادل آن‌ها در مجموعه‌ی سازندگان داخلی سابقه دارد. با این وجود، وضع ممنوعیت برای همین موارد نیز به دلایلی که پیشتر عنوان شده است، منطقی به نظر نمی‌رسد. وضع این ممنوعیت‌ها نیز بنا به آمار، طی سال‌های گذشته به خرید داخل متناسب با نیاز اعلامی معادن منجر نشده است. به عنوان مثال، در سال‌های گذشته علی‌رغم اعلام نیازهای فوق و وضع ممنوعیت واردات، مجموع تولید شرکت‌های انجمن به شرح زیر بود که بخش قابل توجهی از این ظرفیت، خالی باقی مانده است.

عنوان دستگاه	تولید فعلی (تعداد دستگاه)	ظرفیت مفید / عملیاتی (تعداد دستگاه)
لودر	۶۱۸	۱۲۶۰
بیل مکانیکی	۱۴۸	۶۷۰
دامپ تراک*	۰	۰
بلدوزر	۰	۰

همچنین لازم به ذکر است که اطلاعات فوق مبتنی بر خوداظهاری انجمن است و تفکیک محصولات تولیدی ارائه نشد. بنابراین با توجه به سوابق انجمن در تولید ماشین‌آلات راهسازی و بازدیدی که از بزرگترین شرکت انجمن صورت گرفت، بخش قابل توجهی از این محصولات به احتمال زیاد در بخش راهسازی به فروش رفته است. البته این مسأله، توان انجمن در ساخت ماشین‌آلات معدنی را نفی نمی‌کند، بلکه عدم استقبال معادن از خرید داخل علی‌رغم مستهلک بودن ماشین‌آلات موجود و وضع ممنوعیت در واردات را نشان می‌دهد.

یکی از دلایل این امر آن است که بسیاری از معادن، نسبت به کیفیت و عملکرد برخی از انواع ماشین‌آلات ساخت داخل با توجه به حجم و نوع عملیات معدنی خود، جمع‌بندی مناسبی ندارند. لذا، وضع ممنوعیت کامل موجب رغبت متناسب با نیاز به خرید داخل نشده است و در عوض، بازار ماشین‌آلات مستعمل با عمر بسیار بالا رونق گرفته است. بنابراین، اگر واردات مشروط به خرید داخل برای این دسته از محصولات، مجاز شناخته شود، در عین ایجاد یک بازار رقابتی که منجر به کاهش قیمت می‌شود، انگیزه‌ی مناسبی نیز برای خرید از داخل در بین معادن کوچک شکل می‌گیرد. در صورتی که این الزام، همراه با مشوق‌هایی نظیر ارائه‌ی تسهیلات به خرید

داخل باشد، تقاضای خرید داخل افزایش خواهد یافت و معادن نیز با ماشین‌آلات داخلی و خارجی نوسازی می‌شوند.

۵- جمع‌بندی

بر اساس موارد مطرح شده در خصوص چالش‌های موجود در حوزه‌ی ماشین‌آلات معدنی کشور، اهم این موضوعات به شرح زیر است:

- عمر ناوگان معدنی کشور به طور متوسط ۱۸ سال است و بیش از ۱۰ هزار دستگاه پرمصرف در معادن روباز (لودر، بلدوزر، دامپتراک، گریدر، بیل مکانیکی و شاول) عمر بالای ۲۰ سال دارند. بنابراین صرفاً جایگزینی این ماشین‌آلات با انواع نو و یا با سال ساخت پایین، نیاز به تأمین ۱۰ هزار ماشین معدنی دارد. علاوه بر آن، به صورت سالانه بخشی دیگر از ماشین‌آلات در رده‌ی ماشین‌آلات با عمر بالای ۲۰ سال ساخت قرار می‌گیرند که لازم است به تدریج جایگزین شوند. در کنار این موارد، تأمین ماشین‌آلات مورد نیاز برای توسعه معادن کشور نیز باید در دستور کار قرار گیرد.
- ممنوعیت‌ها و محدودیت‌هایی که طی سال‌های گذشته در مسیر واردات ماشین‌آلات معدنی وضع شده است، علی‌رغم اینکه منشأ قانونی ندارد، نتوانسته است به توسعه‌ی بازار سازندگان ماشین‌آلات معدنی و رفع نیاز معادن کشور به تأمین ماشین‌آلات کمک کند. لذا لازم است تا بازنگری اساسی در روند تعیین ضوابط و دستورالعمل‌های واردات ماشین‌آلات معدنی صورت گیرد تا در کنار بهره‌مندی از توان سازندگان داخلی، نیاز معادن به ماشین‌آلات مرتفع گردد.
- محدودیت‌هایی که بر واردات ماشین‌آلات وضع شده، موجب افزایش هزینه‌های تأمین این محصولات به عنوان مهم‌ترین ابزار تولید در معادن شده است. در صورت تداوم این روند، عملیات معدن‌کاری خصوصاً در معادن کوچک صرفه‌ی اقتصادی نخواهد داشت.
- الزام به خرید داخل و وضع ممنوعیت در واردات ماشین‌آلات با سابقه‌ی ساخت نیاز به بازنگری اساسی دارد. همچنین الزام به خرید داخل ماشین‌آلات بدون سابقه‌ی ساخت منطقی به نظر نمی‌رسد و صرفاً موجب ایجاد چالش برای معادن شده است. لذا با توجه به تقاضای پایین برای این ماشین‌آلات و نداشتن صرفه اقتصادی در مقیاس تولید پایین، نفع بلندمدتی نیز برای کشور نخواهد داشت.